

2. Eindverslag der C. v. R. over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdst. VIII (Dep. van Oorlog) voor 1916.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPORTEURS
over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk
VIII (Departement van Oorlog) der Staatsbegroting
voor het dienstjaar 1916. (2)

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van de opmerkingen en beschouwingen, waartoe het afdelingsonderzoek van het wetsontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1916 in de Eerste Kamer aanleiding heeft gegeven, zij het volgende medegedeeld.

Opperbevelhebber.

In verband met het door de Kamer ingenomen standpunt kan ook de ondergeteekende beschouwingen omtrent het opperbevelhebberschap hier achterwege laten.

De vereeniging van de functiën van opperbevelhebber en van chef van den generalen staf in één persoon is grootendeels slechts van formeele beteekenis, naardien toch door den sous-chef van den generalen staf een belangrijk deel van den arbeid wordt verricht, welke tot den werkkring van den chef van den generalen staf behoort, terwijl door aanvulling met personeel, vertrouwd met den stafdienst, het orgaan der bevelvoering tot zijne volledige samenstelling is gebracht.

Tot heden is geen enkel bezwaar van deze regeling onderzocht.

Hiermede is niet gezegd dat altijd en onder alle omstandigheden de thans getroffen regeling de meeste aanbeveling zou verdienen. Alles hangt bij de regeling van deze hoogst gewichtige aangelegenheid af van de personen, waarover wordt beschikt of waarover de beschikking kan worden verkregen. De organisatie, die in tijd van vrede bestaat, en de organisatie, die in tijd van oorlog het meest doeltreffend wordt geacht, moeten zoo elastisch zijn, dat bij den overgang van de eene op de andere met de minst mogelijke wrijving het bevelsorgaan kan functioneeren.

Beleid van den Minister.

Met erkentelijkheid nam de ondergeteekende kennis van de woorden van waardeering, gewijd aan de wijze waarop door hem de defensiebelangen zijn behartigd. Ook was het hem aangenaam te ontwaren, dat de Kamer blijkbaar de moeilijkheid van zijne taak niet onderschat.

Uit het antwoord, door de Regeering gegeven op het Voorloopig Verslag van hoofdstuk I der Staatsbegroting, moge gebleken zijn, dat zij bereid is in comité-generaal in zake de voortdoring van den gemobiliseerden toestand de verlangde inlichtingen te geven.

Bij het nemen der maatregelen, strekkende om onze neutraliteit te handhaven, wordt er zooveel mogelijk naar gestreefd de gewenschte zuinigheid te betrachten.

Wanneer naar het oordeel der Regeering de omstandigheden dit toelaten, wordt het met voorloopig (klein) verlof zenden der landweerlichtingen in een sneller tempo uitgevoerd, dan bij de behandeling der wet van 31 Juli 1915 (*Staatsblad* n°. 345) in uitzicht werd gesteld. Ook bij het verleenen der zoogenaamde economische verloven zit steeds

het verlangen voor zooveel doenlijk aan de verzoeken te gemoet te komen; met voldoening ontwaarde de ondergeteekende dat door een deel der leden de medewerking in deze van de militaire autoriteiten werd erkend.

Met de belangen van studeerende jongelieden wordt bereids zooveel mogelijk rekening gehouden, hetzij door overplaatsing, hetzij door het verleenen van verlof. Elk geval moet evenwel op zich zelf worden onderzocht om te kunnen beoordeelen of door eene gunstige beslissing op de aanvraag de dienstbelangen niet zouden worden geschaad; algemeene toezeggingen omtrent dit punt kunnen dan ook onmogelijk worden gedaan.

Bekorting van oefeningstijd wordt niet doenlijk geacht. De omstandigheden in Zwitserland zijn, zoowel wat volkskarakter als wat strategischen toestand aangaat, zóó geheel verschillend van de onze, dat eene vergelijking van de militaire opleidingseischen en -voorwaarden in beide landen niet opgaat. Met beslistheid moet worden tegengesproken, dat men in de oorlogvoerende landen met een oefeningstijd van 2 à 2½ maand volstaat; zelfs onder de dringende behoefte aan aanvulling van strijders, die aldaar bestaat, is de oefeningstijd belangrijk grooter.

De opmerking dat de administratie minder langzaam en minder omslachtig behoort te werken, zou, bij volledige bekendheid met de moeilijkheden aan welke het betrokken dienstvak gedurende den mobilisatietijd het hoofd heeft moeten bieden, waarschijnlijk achterwege zijn gebleven.

In den aanvang gebrek aan administratief personeel bij de bestaande onderdeelen der krijgsmacht, voortdurende uitbreiding der legersterkte, met daaraan gepaard gaande vorming van een groot aantal nieuwe onderdeelen, gestadige afvoer van personeel, dat voorgoed of tijdelijk de krijgsmacht verlaat, verschuiving van personeel van de legeronderdeelen naar die der landweer, deze en verschillende andere omstandigheden zijn oorzaak dat de administratieve werkzaamheden een buitengewonen omvang aannamen en de arbeid vaak met moeilijkheden gepaard ging.

Dientengevolge laten de verantwoordingsstaten en de afwikkeling van vele zaken langer op zich wachten dan in normale tijden en vordert ook het verifiëren der talrijke bescheiden veel tijd en veel correspondentie, niettegenstaande het personeel op de burelen onverpoosd werkt en belangrijk is uitgebreid met in het leger beschikbare hulpkrachten.

Tijdelijke vertraging in de indiening der korpsverantwoordingen kon in verband met het vorenstaande niet uitblijven, doch gaandeweg komt hierin verbetering.

Een artikelsgewijs opgemaakt overzicht van de vermoedelijke uitgaven ten laste van den dienst van 1914 zal spoedig aan de beide Kamers der Staten-Generaal worden aangeboden bij eene afzonderlijke Nota, die tevens enkele mededeelingen zal bevatten omtrent de tot dusver gedane uitgaven ten laste van den dienst van 1915.

Met opzicht tot de zaken van blijvenden aard, waarvoor op de onderwerpelijke begroting gelden worden aangevraagd, behoeft niet te worden gevreesd dat zij later zullen blijken niet deugdelijk te zijn geweest. Omtrent de noodzakelijkheid van die voorzieningen bestaat vrijwel eenstemmigheid.

De indiening van een wetsontwerp tot herziening van de wet op den Staat van Oorlog en van Beleg is eerlang te verwachten. De opgedane ervaring heeft inderdaad geleerd, dat de bestaande wet op verschillende punten wijziging behoeft.

Bij den ondergeteekende is één geval aangebracht waarin aanhouding van een auto zonder inachtneming van de voorschriften heeft plaats gehad. Worden andere gevallen te zijner kennis gebracht, dan zal evenals toen is geschied een onderzoek worden ingesteld.

De voorschriften zelf die nog onlangs door den opperbevelhebber opnieuw in herinnering zijn gebracht, en door de militaire autoriteiten ook aan de bevolking in het grens-

2. Eindverslag der C. v. R. over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdst. VIII (Dep. van Oorlog) voor 1916.

gebied zijn bekend gemaakt, zijn, als ze behoorlijk worden opgevolgd, geheel voldoende te achten. Dat een geluidsignaal beter zou zijn dan het zwaaien met eene roode lantaarn, moet ondergeteekende ten zeerste betwijfelen. Het geraas van de automobiel is toch dikwijls van dien aard, dat het geluidsignaal niet zou worden gehoord; de bestuurder zou bovendien niet steeds in staat zijn te onderscheiden, van waar het geluidsignaal komt. De waarschuwing door lichtsein is daarenboven gebruikelijk bij alle afsluitingen op verkeerswegen.

Er loopen reeds op verschillende trajecten, waar veel verlofgangers reizen, treinen, in het bijzonder bestemd voor militairen. Op Zaterdagen is het aantal van dergelijke treinen zelfs vrij groot. Overigens worden reeds zooveel mogelijk de spoorwegdirecties en de stationschefs te voren bekend gemaakt met het globaal aantal verlofgangers, dat van drukke stations zal vertrekken.

Oproeping landstorm.

De jaarklasse 1912 komt niet in drie, maar in twee gedeelten op. De opkomst van het eerste gedeelte heeft plaats gehad op 1, 2 en 3 Februari 1916. Die van het tweede gedeelte zal geschieden op 9 en 10 Maart e.k. Zooals met opgave van redenen is medegedeeld op bladz. 8 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer, ligt het in de bedoeling om de jaarklasse 1916 eerst in den zomertijd op te roepen. De jaarklasse 1911 zal onmiddellijk na de jaarklasse 1912 aan de beurt van oproeping komen.

Met de opmerking, dat het Departement van Oorlog onvoldoende zou medewerken bij de organisatie van den vrijwilligen landstorm, kan in geen deele worden ingestemd. De meening dat bij vele afdelingen groot gebrek aan instructief kader zou zijn, wordt door ondergeteekende niet onderschreven. Van landweerlichtingen, die met z.g. voorloopig (klein) verlof zijn vertrokken, wordt kader dat zich daarvoor beschikbaar stelt, voor zooveel daaraan behoefte bestaat, tegen vergoeding bij de landstormafdelingen werkzaam gesteld. Toen onlangs is gebleken, dat bij enkele afdelingen, niet-tegenstaande bovenbedoelden maatregel, nog niet over genoeg kader werd beschikt, is bepaald, dat, in afwachting van het beschikbaar komen van meer landweerkader, voorloopig legerkader bij die afdelingen zal worden gebezigd. Iets anders is echter het gebrek aan administratief kader. Aan dit kader bestaat inderdaad behoefte. Getracht wordt in deze behoefte zoo goed mogelijk te voorzien.

De toelage voor eerste uitrusting voor officieren van den vrijwilligen landstorm moet evenals voor andere officieren niet als eene vergoeding, doch als eene tegemoetkoming in de kosten van aanschaffing hunner uitrusting worden beschouwd. Wanneer men overweegt, dat alléén de officieren van het veldleger, de bezettingstroepen enz., die in het bezit van eene *volledige* velduitrusting moeten zijn, eene tegemoetkoming van f 200 ontvangen, terwijl andere officieren *niet* te velde dienende slechts f 100 genieten, dan kan f 125 voor officieren van den vrijwilligen landstorm niet te gering worden geacht.

Huisvesting en verpleging der troepen.

Naar zuinigheid wordt bij voortduring gestreefd. Waar den ondergeteekende van gebrek aan zuinigheid blijkt, wordt daartegen aanstonds opgetreden. Voor de legering te 's Gravenhage wordt het bij reglement vastgestelde inkwartieringsgeld betaald, waarbij evenwel is overeengekomen, dat van dit geld door de gemeente zal worden teruggestort, hetgeen de inkwartiering haar minder heeft gekost. Intusschen wordt op verzoek en in het belang van de gemeente onderhandeld over de ontruiming van de scholen. Of hierdoor bezuiniging zal worden verkregen, staat echter geenszins vast.

Van de betaling van kribben in een Noordbrabantsch dorp tot hooger bedrag dan daarvoor was overeengekomen is den ondergeteekende, ook na onderzoek, niets bekend geworden. Het geval lijkt weinig waarschijnlijk; juiste gegevens zouden noodig zijn om het na te speuren, zoo het zich heeft voorgedaan.

Het gymnastieklokaal van de H. B. S. te Meppel is ontruimd in het laatst van September 1914, toen de grenswacht in Drenthe versterkt moest worden ter bestrijding van den smokkelhandel; er bleven toen te Meppel 2 sectiën over. Het was voor het toezicht noodig, dat die 2 sectiën in één localiteit werden ondergebracht. Het gymnastieklokaal was hiervoor niet geschikt, omdat er niet meer dan vijftig man konden legeren. Toen een lokaal te krijgen was, waar het geheele detachement wel bijeen onder dak kon worden gebracht, werd daaraan de voorkeur gegeven. Bovendien werd het gymnastieklokaal der H. B. S. toen verlaten op aandringen van den inspecteur van het middelbaar onderwijs. Voor de militairen is het later van zeer groote waarde geweest; het werd gebruikt tot het houden van gymnastiekoefeningen.

Er is steeds naar gestreefd om, bij gepaste zuinigheid, de legering der troepen zoo goed mogelijk te doen zijn en aan gegronde klachten ten opzichte van de legering zooveel mogelijk te gemoet te komen. Dat ondergeteekende een open oog heeft voor hetgeen nog aan de kazerneering ontbreekt om deze aan billijke eischen te doen beantwoorden, moge blijken uit de belangrijke bedragen, die ter verbetering daarvan in de laatste jaren en ook op de onderwerpelijke begroeting zijn aangevraagd.

Hooivordering.

De beschikbare hoeveelheid hooi hier te lande is zeer beperkt, en het benodigde zou alleen tegen buitensporig hooge prijzen door aankoop kunnen worden verkregen. Eene uitnoodiging tot levering, nog onlangs aan hooihandelaars gedaan, had geen resultaat. Het vorderen van hooi is dan ook onvermijdelijk. Erkend wordt, dat zij voor de bevolking onaangenaam is en zelfs moeilijkheden kan veroorzaken, doch met de meeste zorg wordt er naar gestreefd, den last zoo gelijkelijk mogelijk te verdeelen, en steeds wordt rekening gehouden met het voorhanden vee en met de hoeveelheden andere voedingsartikelen, waarover wordt beschikt of die kunnen worden aangeschaft voor het geld, dat voor het gevorderde hooi wordt betaald. Steeds worden de wettelijke voorschriften stipt in acht genomen. Uit den aard der zaak is de vordering daàr het omvangrijkst, waar het meeste en beste hooi wordt geteeld, doch behalve in de provincie Zeeland wordt ook hooi gevorderd in de provinciën Noordbrabant, Limburg, Gelderland en Utrecht, terwijl de vordering in de provinciën Overijssel, Drenthe, Groningen en Friesland is voorbereid en binnenkort een aanvang zal nemen. De ondervinding heeft geleerd, dat het niet wenschelijk is om de hooivordering vooraf aan de boeren bekend te maken, omdat zij zich dan tijdig op andere wijze van het hooi trachten te ontdoen.

Geneeskundige dienst.

Omtrent de opdracht van de onlangs ingestelde Reorganisatiecommissie, welke opdracht niet uitgaat van de Regeering, maar van het Nederlandsche Roode Kruis, is den ondergeteekende niets anders bekend dan hetgeen in de dagbladen heeft gestaan omtrent de installatie der commissie door Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins der Nederlanden. Met den wensch, dat de commissie haar arbeid met spoed zal verrichten, stemt de ondergeteekende in. De bemoeienis van de Regeering met het Nederlandsche Roode Kruis is inderdaad

2. Eindverslag der C. v. R. over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdst. VIII (Dep. van Oorlog) voor 1916.

historisch te verklaren. Niettemin is die bemoeienis van aard veranderd sinds het Koninklijk besluit van 19 Maart 1913 n°. 113, waarbij de vrijwillige hulpverlening aan zieken en gewonden in het algemeen geregeld wordt. In die regeling wordt aan het Rode Kruis eene bepaalde taak opgedragen en worden plichten opgelegd, waarvan de nakoming eene richting vervulling van de opgedragen taak waarborgen. Deze bemoeienis van de Regeering als onderdeel van hare zorg voor de vrijwillige hulpverlening in het algemeen lijkt volkomen gerechtvaardigd.

De ondergeteekende is het er geheel mede eens dat nimmer eene goede organisatie van den militairen geneeskundigen dienst mag lijden onder den steun, die van Rijkswegen aan het Rode Kruis verleend wordt. Maar niet vergeten mag worden, dat de militaire geneeskundige dienst wel nooit zóó georganiseerd zal kunnen worden, dat hij geheel aan alle oorlogseischen zal kunnen beantwoorden. Voor het vrijwillig hulpbetoon zal in tijd van oorlog wel altijd een ruim arbeidsveld open blijven. Bij voorzieningen ten deze mag met recht aanspraak gemaakt worden op hulp van Regeeringswegen.

Gebruik van automobielen.

Tegen het woeste rijden met militaire automobielen zijn bij herhaling strenge voorschriften gegeven. Mede ten gevolge van de daaruit voortgevloeide bestraffingen is de toestand verbeterd. Wanneer onder opgave van tijd, plaats en auto-nummer den ondergeteekende mededeeling wordt gedaan van overtredingen op dit gebied, dan zal daarnaar steeds een onderzoek worden ingesteld.

Verzorging van de geestelijke en godsdienstige belangen. Eerbiediging van den Zondag.

De ondergeteekende is van meening dat niet gesproken mag worden van groote bekrompenheid ten opzichte van de verzorging der godsdienstige belangen van de militairen.

Omtrent deze aangelegenheid is echter nog een nader overleg met den nieuwen veldprediker in algemeenen dienst hangende.

Binnenkort zal eene beslissing worden genomen in zake het toekennen van eene tegemoetkoming aan die militaire tehuizen, welke daarvoor in aanmerking komen.

De terugkomst van verlof steeds zóó te regelen, dat de terugreis op Maandagmorgen kan worden aanvaard, is niet verenigbaar met de eischen van den dienst. Er wordt reeds in die richting zoo ver gegaan als mogelijk is, door hun, die op Zondag met verlof zouden moeten gaan, te vergunnen des Zaterdagavonds te reizen. Bij de depots is terugkeer op Maandagmorgen éénmaal per maand geoorloofd.

Vergoedingen.

De meening, dat de procedure bij de toekenning van vergoeding lang van duur is, zal vermoedelijk op eene misvatting berusten; de burgemeester toch kan zonder nadere goedkeuring tot toekenning overgaan zoodra hem de noodzakelijkheid is gebleken.

Een ontwerp van wet om voor den verderen duur der huidige buitengewone omstandigheden het maximum der vergoeding te brengen op f 2 per dag, heeft bereids het Departement van Oorlog verlaten.

Zoowel in November 1914 als in Mei 1915 is eene circulaire uitgegaan om de burgemeesters te wijzen op de wenschelijkheid van niet te schrielle toepassing van het vergoedingsinstituut. In de gevallen, waarin terugbetaling van toegekende vergoeding geheel of gedeeltelijk werd geweigerd, vindt die weigering vrij zeker niet haar grond in de meening dat de

uitkeering te ruim werd genomen, doch in de omstandigheid dat door de betrokken burgemeesters geen rekening was gehouden met de bij de wet of bij Koninklijk besluit gegeven voorschriften. In die weigering ligt dan echter geen onbillijkheid. In de beide aangehaalde circulaire's werd daarenboven nog tegen overschrijding der in genoemde voorschriften gestelde grenzen gewaarschuwd.

Intendance-Commissie.

De ondergeteekende is door gemis van gegevens, waarop de bevreemding van vele leden over de samenstelling der Intendance-Commissie steunt, niet in staat die bevreemding te doen verdwijnen.

Officieren der marechaussee.

Het is den ondergeteekende niet ontgaan, dat de wijziging in de aantallen officieren van het wapen der Koninklijke marechaussee in de verschillende rangen niet ten volle den misstand opheft, die, voor wat betreft de kansen van bevordering van die officieren, in vergelijking met die van de andere wapens en dienstvakken, langzamerhand is ontstaan. Intusschen werd het niet billijk geacht, voor het tegenwoordige nog verdere uitbreiding te geven aan het aantal hoofd-officieren bij genoemd wapen, zulks gelet op de zeer gunstige verhouding, die — in vergelijking met de andere wapens en dienstvakken — tusschen de aantallen hoofd- en subalterne officieren door den thans voorgestelden maatregel zal worden geboren.

Aanbouw van graansllo's.

De leden, die zich vereenigden met het in de Tweede Kamer door den heer PATIJN verdedigde standpunt, mogen bedenken, dat in deze aangelegenheid de meeningen van *al* en *niet* belanghebbende deskundigen lijnrecht tegenover elkaar staan. Alvorens een nieuw voorstel in te dienen is de ondergeteekende voornemens te zijner tijd deskundigen van beide partijen ruimschoots in de gelegenheid te stellen hunne zienswijze nader uiteen te zetten.

Kosten van het Departement.

Ten aanzien van de door eenige leden opnieuw ter sprake gebrachte bevordering van niet geëxamineerde klerken tot adjunct-commies kan de ondergeteekende slechts verwijzen naar hetgeen door hem op 30 December 1915 omtrent dit punt in de Tweede Kamer aan de heeren DUYNMAER VAN TWIST en TER LAAN werd geantwoord. Dat de bedoelde klerken door de hun in 1906 bij Koninklijk besluit verleende ontheffing van het toenmaals voorgeschreven examen aanspraak hebben verkregen op de voorrechten welke in 1913, dus *zeven jaar later*, aan een geheel ander examen werden verbonden, moet door den ondergeteekende worden ontkend. Zoodanig al herhaaldelijk werd betoogd, is voor hen alleen bevordering *bij keuze* mogelijk.

Onderhoud van wegen.

Mochten bepaalde klachten over het slechte onderhoud van wegen of gedeelten van wegen, die bij het Departement van Oorlog in beheer en onderhoud zijn, inkomen, dan zal worden nagegaan, in hoeverre daaraan kan worden te gemoet gekomen.

Voor zooveel bekend, wordt aan het onderhoud van die wegen de noodige zorg besteed. Van den weg tusschen Muiden en Naarden zijn slechts betrekkelijk korte gedeelten — n.l. die gelegen op de vestinggronden van beide plaatsen — in beheer en onderhoud bij het Departement van Oorlog;

2. Eindversl. der C. v. R. over de wetsontwerpen tot vastst. van hoofdstuk VIII en III voor 1916. — Verbetering.

volgens verkregen inlichtingen verkeerden deze weggedeelten in voldoende staat van onderhoud.

Het beschikbaar zijn van goede wegen en spoorwegen is uit den aard der zaak ook van belang voor de landverdediging; er bestaat echter geen aanleiding om eene verbetering van een en ander door het Departement van Oorlog ter hand te doen nemen.

Kazerne te Roermond. Art. 175 Litt. N.

De keuze van een bouwterrein voor de nieuwe kazerne te Roermond is ernstig overwogen; daarbij zijn ook de strategische voordeelen, verbonden aan de ligging van het kazernement op den linker Maasoever, onder de oogen gezien. Hetzelfde reeds in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer werd medegedeeld, is op den linker Maasoever geen geschikt bouwterrein kunnen gevonden worden, zoodat dan ook de keuze op een terrein op den rechteroever gevallen is, ook omdat de bovenbedoelde strategische voordeelen niet van zoodanig gewicht voorkwamen, dat daarom van den bouw op den rechteroever had moeten worden afgezien.

Geïnterneerden.

Het is onjuist, dat het legerbestuur weinig medewerking zou verleenen bij de pogingen — o.a. door den Belg den heer BUYSE — aangewend tot het verstreken van ontspanning aan de geïnterneerden in het kamp te Harderwijk. Voor teleurstelling bestaat ten deze niet de geringste aanleiding. Integendeel; er wordt in genoemd kamp, zoowel tot ontwikkeling als ter ontspanning van de geïnterneerden, zeer veel gedaan en met uitstekend gevolg. Wat meer in het bijzonder de bemoeiingen van den heer BUYSE betreft, kan worden medegedeeld, dat deze niet „hoogstens worden geduld”, doch zoowel door den ondergeteekende, als door de daarbij betrokken militaire autoriteiten zeer worden gewaardeerd en dat dien heer alle mogelijke medewerking wordt verleend. Door genoemden heer is dan ook schriftelijk verklaard, dat het medegedeelde in het hier bedoelde gedeelte van het Voorloopig Verslag op eene verkeerde inlichting moet berusten en niet de juiste toedracht der feiten weergeeft, wijders dat hij alle mogelijke medewerking ondervindt.

Ongeregeldheden komen in het interneringskamp te Zeist niet voor; er bestaat dan ook geen aanleiding om andere maatregelen te nemen dan die, welke al reeds sedert lang door de militaire autoriteit zijn getroffen en afdoende zijn gebleken. Wat op 28 December j.l. aldaar is voorgevallen, bepaalde zich tot een twist en handgemeen tusschen twee geïnterneerden, waaraan onmiddellijk door het bewakingspersoneel een eind werd gemaakt. Over het algemeen geeft het gedrag der geïnterneerden geen reden tot klacht of afkeuring.

De Minister van Oorlog,

BOSBOOM.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit Antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 17 Februari 1916.

**BERGSMA.
VAN DER HOEVEN.
VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.
VAN HOUTEN.
REEKERS.**

VERBETERING EENER MISSTELLING IN HET EINDVERSLAG der Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk VII B (Departement van Financiën) der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1916. (2.)

Op bladz. 2 van gemeld Eindverslag moeten de 6de en 7de alinea's van § 2 beginnende met:

„Met het door de afdeling enz.” en met „Opgemerkt wordt enz.” vervallen.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk III (Departement van Buitenlandsche Zaken) der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1916. (2.)

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

§ 1. *Beleid van den Minister.* De ondergeteekende is der Kamer erkentelijk voor de door haar uitgesproken goedkeuring van zijn beleid.

Omtrent de moeilijkheden die zich sedert het uitbreken van den oorlog hebben voorgedaan, heeft hij bij verschillende gelegenheden, laatstelijk door het in October aan de Staten-Generaal aangeboden Oranjeboek, mededeelingen gedaan; hij stelt zich voor daarmede voort te gaan.

De vraag of het niet wenschelijk ware om bij het voorkomen van schendingen van het volkenrecht de uitgebrachte protesten en de daarop ontvangen antwoorden zoo spoedig mogelijk openbaar te maken, beantwoordt hij gaarne bevestigend. Het tijdstip, waarop zoodanige openbaarmaking gepast kan worden geacht is echter van zeer uiteenlopende factoren afhankelijk. Onmiddellijke bekendmaking van den tekst der bij eene vreemde regeering ingediende protesten of van haar ontvangen antwoordnota's kan de ondergeteekende dan ook niet in het vooruitzicht stellen, daar hij zich telkens zal hebben af te vragen of aan eene behoorlijke afwikkeling der met eene vreemde regeering behandelde aangelegenheid de openbaarmaking der daarover nog niet beëindigde gedachtenwisseling wel bevorderlijk is.

Meent hij dat dit niet het geval is, dan bepaalt hij zich er toe door middel der pers bekend te maken dat, en in welken zin, een protest is uitgebracht.

Toen ter kennis van den ondergeteekende was gebracht dat de Britsche autoriteiten aan boord van verschillende Nederlandsche schepen een aantal postzakken hadden in beslag genomen, heeft hij terstond tegen deze handelwijze door tusschenkomst van Hr. Ms. gezant te Londen met klem geprotesteerd, zich beroepende op de bepalingen van het Xide Verdrag van den Haag van 1907, nopens zekere beperkingen van de uitoefening van het buitrecht in den zeeoorlog.

De Britsche Regeering heeft in antwoord op het Nederlandsch protest aangevoerd dat de inbeslagnemingen van brievenmalen aan boord van Nederlandsche schepen niet met het vermelde Verdrag in strijd waren, daar die inbeslagnemingen alle hadden